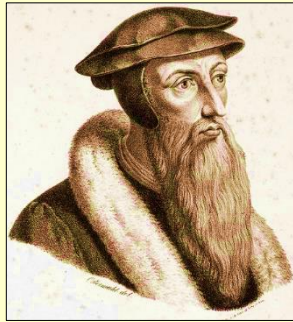

De volgende korte verhandeling, getiteld: *Gesprek met Calvijn* wordt gerekend tot de postume werken in Swedenborgs bibliografie.

Johannes Calvijn,

geboren als Jehan Cauvin (1509-1564), was een belangrijke Frans-Zwitserse christelijke theoloog tijdens de reformatie, naar wie een protestants-christelijke stroming, het calvinisme, is genoemd.

Als reformator wordt Calvijn vaak in één adem genoemd met Maarten Luther, die in 1517 zijn 95 stellingen poneerde. Calvijn was toen acht jaar oud.

Gesprek met Johannes Calvijn

Dit interessante en unieke tekstdeel bestaat voornamelijk uit een verslag van een gesprek dat Swedenborg in de geestelijke wereld had met Calvijn en zijn volgelingen over het onderwerp van de *rechtvaardiging*.

Het leidt naar de aantekeningen over God de Verlosser Jezus Christus die mogelijk bedoeld zijn voor thema's van de alineas of alineatitels. Dit laatste levert veel problemen op bij het originele handschrift.

Inhoud

1. OVER DE PERSOON VAN CHRISTUS

Ik las de geloofsbelijdenis van Athanasius voor in aanwezigheid van Calvijn en met de verdere aanwezigen: Het juiste geloof is dat we geloven en belijden: dat onze Heer Jezus Christus, de Zoon van God, God en Mens is, God, uit het wezen van de Vader, verwekt vóór de werelden; en Mens van de substantie [van de moeder], geboren in de wereld ...

Die, hoewel Hij God en Mens is, toch niet twee is, maar één Christus;

Eén, niet door de Godheid in het vlees te veranderen, maar door de menselijke in God op te nemen;

Helemaal één, niet door vermenging van substantie, maar door eenheid van persoon.

Want zoals de redelijke ziel en het vlees één mens zijn, zo zijn God en Mens één Christus.

2. EEN AANTEKENING VAN EEN ONDERZOEK MET CALVIJN NAAR 'DE PERSOON VAN CHRISTUS', VANUIT DEZE WOORDEN VOORGELEZEN UIT DE ATHANASISCHE GELOOFSBELIJDENIS

Nadat ik deze woorden zowel aan Calvijn als aan vijftig geestelijken van zijn sekte had voorgelezen, vroeg ik Calvijn of hij niet was afgeweken van deze uitspraken in de geloofsbelijdenis - een belijdenis erkend en aanvaard door de hele christelijke wereld.

Calvin zei:

(1) hij zag dat hij duidelijk daarvan was afgeweken.

(2) Ik vroeg waarom hij dat had gedaan. Hij antwoordde dat hij geen acht had geslagen op die woorden, maar toen hij er nu wel acht op sloeg, zag hij dat hij ervan was afgeweken en zijn eigen gedachte schriftelijk had gevolgd.

(3) Ik vroeg hem wat hij nu dacht. Hij antwoordde dat als de geloofsbelijdenis waar was, en als het aan alle kanten werd erkend als de ware leer over de Drie-eenheid en de goddelijkheid van Christus, hij duidelijk een vergissing had begaan.

(4) Ik vroeg, of hij niet wilde erkennen dat het Goddelijke en het Menselijke, of God en Mens, in Christus één persoon waren, zoals ziel en vlees één mens waren, volgens de woorden van de geloofsbelijdenis! Hij zei dat hij het wel zou willen, maar dat hij dat niet kon omdat hij een andere beslissing had genomen.

(5) Ik vroeg of hij geloofde dat Christus één persoon was of twee. Hij antwoordde: Eén, als een hypostatische vereniging er één maakte, maar hij bleef bij zijn mening, dat de Zoon van God niet dezelfde was [als Christus] en bij de Vader was, en dat Jezus Christus gescheiden was van de Zoon omdat de Zoon in de hemel was.

(6) Ik vroeg: 'Was Christus dan twee toen?' Hij antwoordde: 'Ja; en hierin was hij afgeweken van de geloofsbelijdenis.

(7) Ik vroeg naar de hypostatische vereniging, van wie was die? Hij antwoordde: 'Van God de Vader; dat was het idee dat hij had gehad.

(8) Ik vroeg naar de ziel van Christus, wat was het? Zou het niet het Goddelijke Zelf kunnen zijn, aangezien er in Lukas werd gezegd dat het van de Heilige Geest en de Kracht van de Allerhoogste was? Hij antwoordde dat hij dit bij Lukas had opgemerkt, maar stilzwijgend in zichzelf had geloofd dat de ziel van Jozef afkomstig was.

(9) Ik stelde de vraag: was Christus niet wat betreft Zijn Menselijke de Zoon van God, zoals openlijk wordt gezegd in (Lukas 1:35)? En in (3:17), toen Jezus werd gedoopt; en ook in (Johannes 1:34); en toen Hij werd getransfigureerd in (Mattheüs 7: 5; Markus 9: 7; en Lukas 9:35); en in veel andere teksten! Hij antwoordde dat wanneer hij de woorden 'de Zoon van God' noemde of erover nadacht, hij niet Christus Jezus bedoelde als Zijn Menselijke. Toen ik zei dat het op die manier begrijpen in strijd was met de Schrift, antwoordde hij dat hij het zo zag, maar niet had gedacht dat het zo was. Ik wilde dat hij het idee zou afzweren, maar hij was zich bewust van zijn denken toen hij in de wereld was en zei dat hij dat om die reden niet kon.

(10) Eindelijk gaf hij toe dat hij had gedacht dat Christus de zoon van Jozef was, maar dat hij het niet had aangedurfd dit te schrijven.

3. Er waren wel vijftig aanwezigen van de geestelijken die hem volgden, en zij hoorden Calvijn deze antwoorden op de vragen geven; dus vroeg ik hun of ze niet zagen dat ze duidelijk waren afgeweken van de geloofsbelijdenis van Athanasius met betrekking tot de vraag naar de persoon van Christus.

Ze antwoordden dat ze die geloofsbelijdenis heel vaak hadden gelezen, maar [geen] aandacht hadden besteed aan deze specifieke woorden erin, en ze waren verbaasd dat ze toen pas voor het eerst aandachtig naar die woorden keken. Ze gaven ook toe dat er een openlijk meningsverschil was, en bekenden dat, zo vaak ze de naam van Christus hadden gebruikt of Hem hadden horen noemen, ze niet 'de Zoon van God' hadden begrepen, maar een volmaakt mens die Gerechtigheid was gemaakt voor het menselijk geslacht; en wanneer ze het woord 'God' op zich hadden gebruikt, hadden ze 'God de Vader' begrepen.

4. OVER EEN DRIE-EENHEID VAN PERSONEN VOLGENS DE ATHANASISCHE GELOOFSBELIJDENIS VOORGELEZEN AAN CALVIJN

Ik las voor Calvijn en verschillende geestelijken die hem volgden, deze woorden uit de geloofsbelijdenis van Athanasius:

Er is een persoon van de Vader, een ander van de Zoon en een ander van de Heilige Geest.

En ook deze woorden:

Zoals we door de christelijke waarheid worden gedwongen om elke persoon op zichzelf te erkennen als God en Heer, zo wordt het ons door de katholieke religie verboden te zeggen: er zijn drie goden of drie heren.

5. (1) Ik vroeg Calvijn of hij op basis van deze woorden drie goden had erkend of eraan had gedacht, hoewel hij had gesproken en nog steeds sprak over één God. Hij antwoordde dat hij aan drie gelijkgestemde goden had gedacht.

(2) Ik vroeg hoe hij zich kon verzoenen met wat hij dacht en zei, en ze één kon maken, terwijl het toegestaan was om elke persoon als God in zichzelf te belijden. Hij antwoordde dat hij dat niet kon.

(3) Ik stelde de vraag: 'Hoe kunnen drie één zijn? Met eensgezindheid van stemmen, of op een andere manier!?' Hij antwoordde: 'Door invloeiing.'

(4) Ik vroeg hoe de ene persoon de hele tijd dezelfde gedachten kon hebben als de andere. Dacht de ene niets vanuit zichzelf? Hij antwoordde dat hij hier niet eerder

aan had gedacht, maar toen hij erover nadacht, zag hij dat ieder voor zichzelf zou denken.

(5) Ik vroeg: 'Hoe zijn ze dan één ondeelbaar wezen? Raakt dat wezen niet verdeeld?'

Hij zei dat dit soms zo verdeeld was, maar uiteindelijk pasten de delen weer in elkaar.

(6) Was die essentie verdeeld toen de Zoon als middelaar en bemiddelaar tot de Vader sprak! Hij antwoordde dat het toen zo was, maar alleen op dat moment.

(7) Ik vroeg: 'Zijn er dan niet drie scheppers van het universum geweest?' Hij antwoordde: 'Ja, maar de een heeft door een ander gehandeld - de Vader door de Zoon en de Zoon door de Heilige Geest.'

(8) Ik vroeg hem wat voor idee hij had over de eeuwige geboorte van de Heer. Hij antwoordde: 'Een vaag idee.'

6. Hierna vroeg ik Calvijn hoe hij in de hemel verheven kon worden met zijn idee van drie goden en dat de Heer twee was. Hij antwoordde dat hij naar een zekere nederige samenleving van de hemel was gestuurd en daar tussen de meest afgescheiden mensen had gewoond die niet veel op de proef werden gesteld. Maar toen hij werd beproefd, ging hij vandaar naar beneden omdat hij daar niet kon blijven, en ging naar Luther in de geestenwereld. Hij woonde al een tijdje bij Luther en dit was de reden - dat Luther erkende dat het Menselijke van de Heer Goddelijk was, en Calvijn zag dat hij nergens anders veilig was.

De geestelijkheid beschreef Calvijn als een oprecht mens, maar eenvoudig, en zei dat hij had geschreven volgens zijn eigen eenvoudige gedachten; en niet had overwogen of dit overeenstemde met de Heilige Schrift wel of niet, en hij ook niet had overwogen of het overeenstemde met de geloofsbelijdenis van Athanasius.

7. MET GEESTELIJKEN VAN DE GEREFORMEERDE KERK OVER DE RECHTVAARDIGING

Nadat ik met deze geestelijken een gesprek had gehad over het onderwerp rechtvaardiging door geloof alleen, werd hun gevraagd:

(1) Wat verstonden ze onder 'goede werken'? 'Bedoelden ze daarmee gewoon het soort dat de rooms-katholieken voorschreven, of bedoelden ze ook de werken van de tweede tafel van de Decaloog! Ze antwoordden dat ze beide bedoelden.

(2) Hun werd gevraagd of de werken van die tafel van de Decaloog iets hebben bijgedragen aan de redding. Hun antwoord was: niets; hoewel die werken moesten worden gedaan omdat het geboden waren.

(3) Hun werd gevraagd: was het God welgevallig als een mens ze deed? Ze antwoordden dat dit zo was, zolang de mensen er geen verdienste aan hechtten.

(4) Hun werd gevraagd hoe ze deze teksten in het Woord begrepen - Hij die de geboden onderhoudt, heeft God lief

en wordt door God liefgehad; teksten over goed fruit; over de werken waarnaar de mens moet worden beoordeeld; en vele andere passages? Ze antwoordden dat de werken voortkwamen vanuit geloof.

(5) Hoe, werd hun gevraagd, vanuit het geloof? Was het op deze manier dat de mens die werken zou volbrengen, of zou men moeten geloven dat God ze door de mens volbracht heeft! Ze antwoordden dat de mens ze in zijn eigen kracht zou volbrengen omdat het werken van het burgerlijk leven waren, en God had er geen deel aan.

(6) Op de vraag of dit de goede werken waren die op het geloof volgden, antwoordden ze: 'Ja.'

(7) Hun werd gevraagd: Hoe kunnen die werken het geloof volgen als daarin niet iets van God is, maar alleen van de mens, en er dus geen verband bestaat tussen het geloof en de werken. Hun antwoord was, dat de zonden van de mens worden vergeven door de toerekening van het geloof, en dan is alles wat de mens doet goed in Gods ogen; dus die werken zijn goed.

(8) Hun werd gevraagd, of iemand zich moet bekeren, aangezien alle zonden door geloof worden vergeven? Ze antwoordden dat mensen het konden als ze dat wilden, maar het had geen gevolgen voor het eeuwige leven, alleen voor het leven in de wereld.

(9) Toen ze vroegen hoe de goede werken op het geloof volgden, antwoordden ze: 'Als de vrucht van een goede boom.'

(10) Er werd hun gevraagd: brengt geloof goede werken voort op dezelfde manier als een boom die vrucht draagt! Ze zeiden dat ze met de vrucht van een goede boom alle werken bedoelden die mensen verrichtten nadat ze geloof hadden ontvangen omdat ze goed waren in Gods ogen.

(11) Hun werd gevraagd of goede werken aan het geloof vastkleven zoals de vrucht aan de boom kleefde. Ze antwoordden: 'Niet op die manier.'

(12) Vervolgens werd hun gevraagd of er een verband was tussen goede werken en geloof, en ze antwoordden: 'Geen.'

Het resultaat van dit gesprek was de conclusie dat de uitdrukking 'de goede werken volgen op het geloof als de vrucht aan een boom, slechts een uitdrukking was, en niets meer.'

Calvinisme is in strikte zin het theologische gedachtegoed van de hervormer Johannes Calvijn (1509-1564), met de daaruit voortvloeiende sociale en politieke leer.

In de Republiek der Nederlanden was het gereformeerde geloof de officiële, maar niet verplichte godsdienst. Tijdens de Synode van Dordrecht (1618-1619) werd ruim baan gegeven aan de meest strengen in de leer. Het calvinisme drukte zodoende een stempel op de zeventiende-eeuwse maatschappij. Calvinisten bekleedden hoge

maatschappelijke posities, bestuurden het land en verdienden veel geld met de overzeese handel.

Johannes Calvijn liet zich nooit negatief over kunst uit. 'Beeldhouwen en schilderen', meende hij, waren 'gaven van God', al dienden de afbeeldingen zich te beperken tot zaken 'die wij met onze eigen ogen kunnen waarnemen', alsook 'historiestukken en uitbeeldingen van wat in de geschiedenis heeft plaatsgevonden'.

Afkeurenswaardig waren 'alle beeltenissen, afbeeldingen en andere tekenen waarmee mensen Hem in hun bijgeloof dicht bij zich dachten te brengen'.

Calvijn veroordeelde afgoderij, maar riep nimmer op tot een algeheel beeldverbod.

De 'kale' Nieuwe Kerk in Haarlem.

Calvijns leringen veroorzaakten ook de **beeldenstorm**.

De beeldenstorm had een religieuze oorzaak, want in de 16e eeuw kwam het calvinisme op in de Nederlanden.

De aanhangers van het calvinistisch protestantisme zouden erg gekant zijn tegen het vereren van heiligen. Zij baseerden zich daarbij op de Bijbelse *Tien Geboden*, waarin sprake is van het verbod om beelden te vereren. Bij de 16e-eeuwse beeldenstormen vernielden of roofden woedende menigten de inventaris en bibliotheek van honderden katholieke kerken, kapellen, abdijen en kloosters. Altaren, beelden, doopvonten, reliekhouders, koorgestoelten, kansels, orgels, kelken, schilderijen, missalen en gewaden moesten het ontgelden.

Afbeelding van de vernieling van de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal in Antwerpen, door Frans Hogenberg, 1566.